

Arkeologisk undersökning

Kvarteret Valplatsen 4

– undersökning av boplatslämningar från äldre järnålder,
inom RAÄ 97

*Hakarps socken i Jönköpings kommun
Jönköpings län*

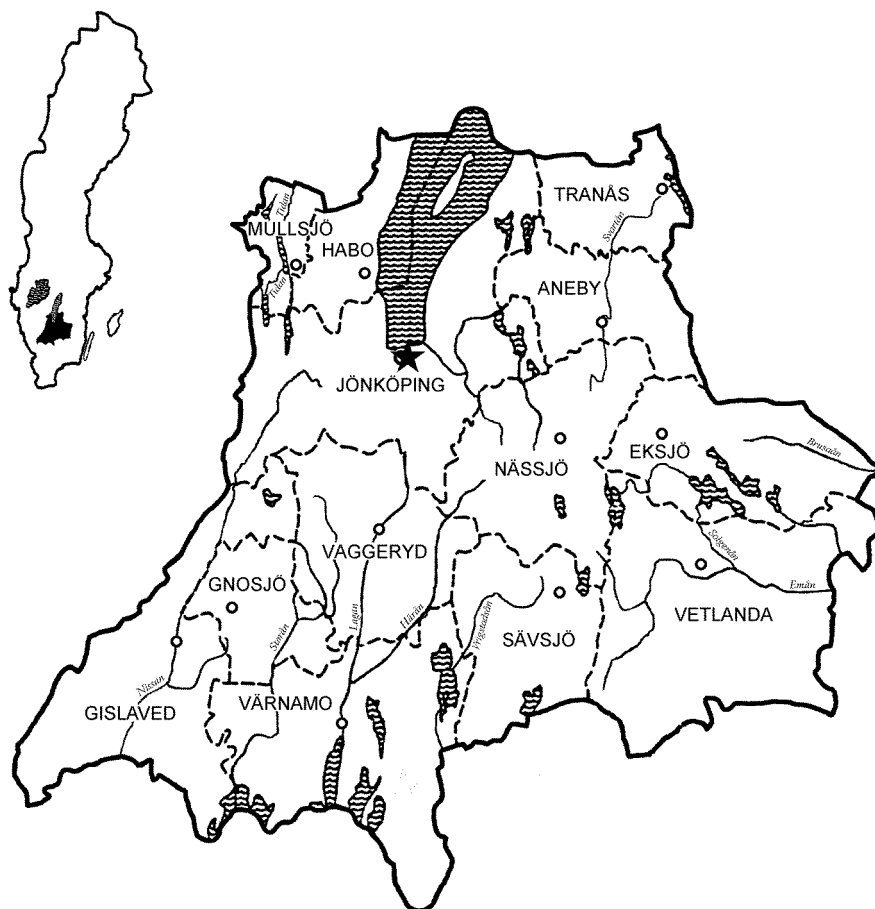

Arkeologisk undersökning

Kvarteret Valplatsen 4

– undersökning av boplatsslämningar från äldre järnålder, inom RAÄ 97

*Hakarps socken i Jönköpings kommun
Jönköpings län*

Rapport: Susanne Haltiner Nordström

Grafisk design: Anna Stålhammar

Tryckning och distribution: Birgitta Blomkvist & Marita Tidblom

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

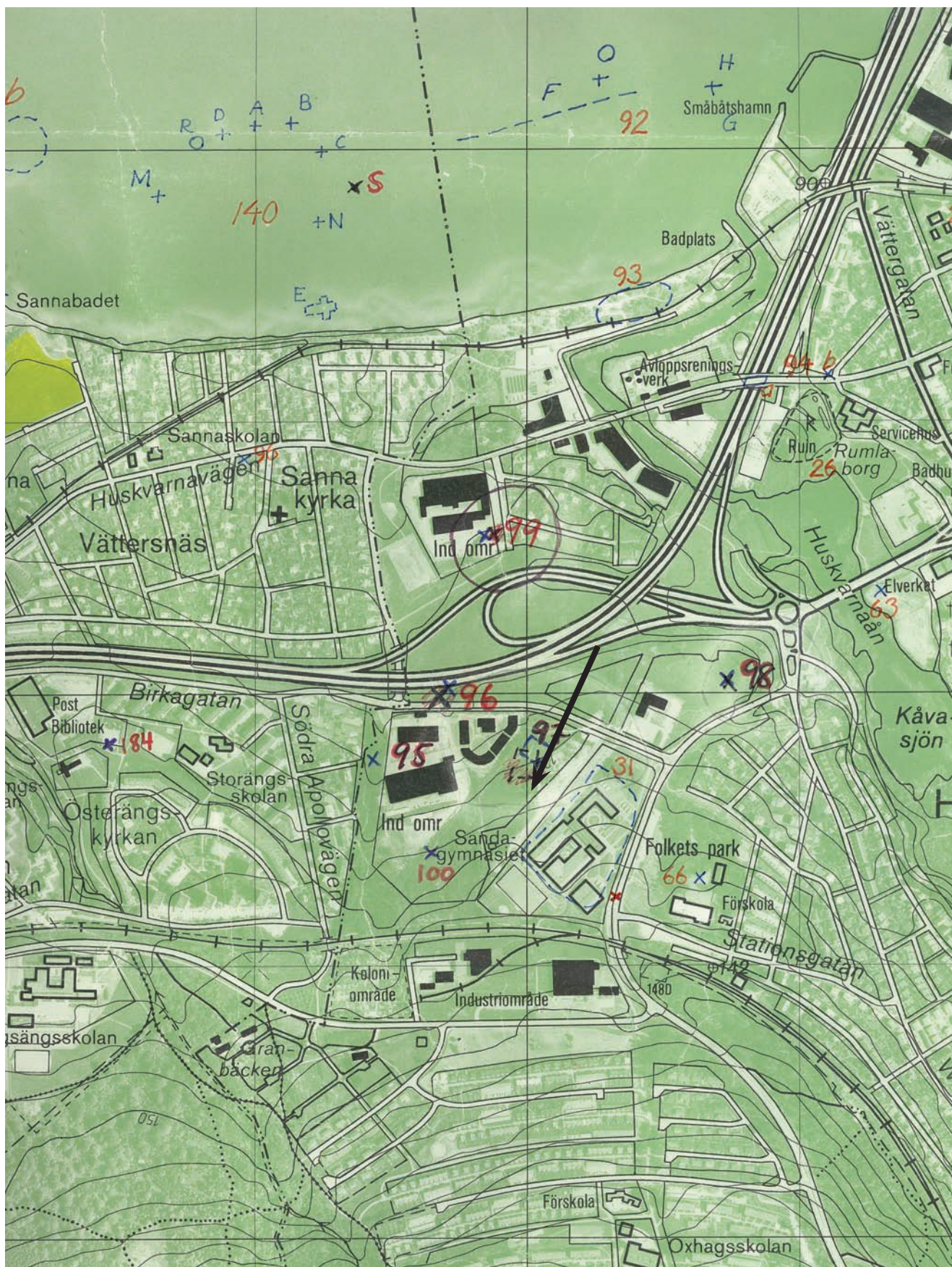
© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2009

Innehåll

Inledning.....	5
Målsättning och metod	5
Topografi.....	6
Tidigare undersökningar.....	6
Resultat.....	8
Sammanfattning.....	9
Administrativa uppgifter.....	10
Referenser.....	11
Tryckta källor.....	11
Otryckta källor.....	11
Arkiv.....	11
Figurförteckning.....	12

Bilagor

- Bilaga 1. Anläggningslista
- Bilaga 2. ¹⁴C-dateringar

FIGUR 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 7 E 1b. Pilen markerar undersökningsområdets läge. Skala 1:10 000.

Inledning

Med anledning av planerad nybyggnation inom del av kvarteret Valplatsen 4 i Huskvarna, Hakarps socken, utförde Jönköpings läns museum en arkeologisk undersökning den 19–30 november 1998. Beställare var Tekniska kontoret, Jönköpings kommun.

Fältansvarig var Mikael Nordström och rapporten har skrivits av Susanne Haltiner Nordström. Därefter har den slutgiltiga sammanställningen och redigeringen utförts av Jan Borg.

Målsättning och metod

Målsättningen med den arkeologiska undersökningen av kvarteret Valplatsen 4 var att konstatera boplatslämningens omfattning, karaktär och datering. Dessa kan sedan jämföras med de lämningar som påträffats i omkringliggande områden vad gäller datering och funktion.

Undersökningen startade med att den aktuella ytan som var 2 800 m² stor schaktades av för att se den eventuella boplatstens utbredning. Anläggningarna visade sig vara koncentrerade till den nordöstra delen av undersökningsytan. Efter det att schaktningen avslutats mättes anläggningarna och schaktet in med hjälp av personal från Jönköpings kommuns Stadsbyggnadskontor. Anläggningarna rensades sedan fram och dokumenterades i plan. De undersöktes genom snittning och dokumenterades i profil.

FIGUR 2. Undersökningsytan sedd från söder, med Vättersnäs i bakgrunden. Foto: M Nordström.

Topografi

Undersökningsområdet var beläget på en plåt mellan Jönköping och Huskvarna på ca 120 m.ö.h. Tomten begränsas i öster av vägen Wadmanslinjen och i de övriga väderstrecken av industrimark, både bebyggd och skogsbeväxt.

Väster och öster om området rinner två vattendrag, Granbäcken respektive Kåvabäcken. Idag är de till stora delar kulverterade (Nordström 1997).

Vid studier av det äldre kartmaterialet framkom att området varit ängsmark en längre tid. Området nyttjades som åkermark fram till 1960-talet.

Tidigare undersökningar

Kvarteret Valplatsen ligger inom ett exploaterat och tätbebyggt område, där inga ovan mark synliga fornlämningar finns i den omedelbara närheten. Men tidigare undersökningar i området har emellertid påvisat att det innehåller boplatslämningar, i första hand bestående av härdar. De har genom ^{14}C -analyser kunnat tidsfästas till äldre järnålder, perioden 500 f Kr–400 e Kr.

Många av de tidigare undersökta anläggningarna i området har varit skadade i ytan och spår efter dikning har setts på flera platser. Störningarna har med största sannolikhet uppstått i samband med

FIGUR 3. Framschaktning av anläggningarna. I förgrunden syns några av härdarna. Foto: M Nordström.

att området nyttjats som åkermark i senare tid.

1969 genomfördes en arkeologisk undersökning, av Riksantikvarieämbetet och läns museet, av ett ca 20 000 m² stort område i samband med byggandet av Sandagymnasiet. Vid undersökningen påträffades ett trettiotal härdar (RAÄ 31). Vid undersökningar för den lilla dansbanan i Folkets park på 1930-talet och i samband med anläggandet av Öxnehagaleden 1965 framkom också ett flertal härdar (Magnusson 1970).

Våren 1988 genomfördes en antikvarisk kontroll i samband med dragningen av VA-ledningar i den norra delen av kv Elektronen, ca 400 meter nordöst om kvarteret Valplatsen. Då hittades ett trettiotal anläggningar i form av härdar och stolphål. ¹⁴C-analyserna från anläggningarna uppvisar en samstämmig datering till romersk järnålder (Varenius 1988). Ytan slutundersöktes sommaren 1988 och då hittades ytterligare 45 härdar och två möjliga stolphål. Även en del fynd påträffades, bl a hittades keramik, bränd lera, flinta, brända ben samt en röd glaspärla (Haltiner Nordström 2007).

1989 undersöktes en ca 7 500 m² stor yta inom kvarteret Valplatsen 4. Och även där påträffades boplatslämningar, framförallt i form av härdar. ¹⁴C-analysen från en mindre skärvstensförekomst samt en intilliggande härd gav dateringar till äldre järnåldern, ca 400 f Kr–80 e Kr. Ytterligare två härdar daterades och den ena daterades till 1800 f Kr, d v s bronsålder, och den andra till nyare tid 1520–1850 (Jansson 1992a).

FIGUR 4. Härden A4 efter snittning. Foto: A Gutehall.

Samma år utfördes även en större undersökning inom kvarteret Elektronen. Då påträffades bl a en pyramidformad vävtyngd av lera. Vävtyngden kan dateras till sen romersk järnålder–tidig folkvandringstid, ca 300–500 e Kr (Jansson 1992b).

Året därpå utfördes en antikvarisk kontroll i samband med VA-arbeten inom den norra delen av kvarteret Valplatsen och kvarteret Positronen. Härddar hittades som kom att ¹⁴C-dateras till 210–540 e Kr (Jansson 1991).

Något söderut, i kvarteret Valplatsen 5, förundersöktes en yta och även inom detta område förekom ett stort antal härddar (Pagoldh 1991).

Sommaren 1992 utfördes en arkeologisk utredning strax norr om det nu aktuella området. I sökschakten hittades nio härddar och ett eventuellt stolphål. Ingen av anläggningarna daterades (Jansson 1992c).

Hösten 1992 utfördes ytterligare en undersökning inom den norra delen av kvarteret Valplatsen. Då påträffades 52 anläggningar, varav flertalet var härddar, men här hittades även fyra stolphål. De bildade två par och har möjligen ingått i en byggnad (Haltiner Nordström 1993).

Resultat

Inom det 2 800 m² stora området visade det sig finnas 15 anläggningar. Av dessa var nio härddar, tre endast rester efter härddar, två nedgrävningar och en anläggning som utgjordes av ett lager med skärvsten, för anläggningsbeskrivningar se BILAGA 1. Anläggningarna var koncentrerade till schaktets nordöstra del. Inom samma del av ytan löpte, i nordsydlig riktning, två igenslammade bäckfårar. Längst upp i den ena bäckfåran låg det ca 6x2 meter stora skärvstenslagret.

Tre av härddarna daterades vid undersökningen, A2, 3 och 6 (se BILAGA 2). A2 och 3 (Ua-14520 & Ua-14521) har med största sannolikhet anlagts under romersk järnålder men A6 (Ua-14522) verkar vara några hundra år äldre, d v s från förromersk järnålder.

De påträffade anläggningarna tolkas som att de är en del av det stora boplatsskomplex som omfattar kvarteret Elektronen, kvarteret Positronen, kvarteret Valplatsen, Sandagymnasiet, Folkets park och Öxnehagaleden. Naturliga platåer utefter sluttningarna ner mot Vättern har varit attraktiva för bosättningar under lång tid. Att området varit intressant visar inte bara boplatsskomplexets ytmässiga spridning utan även det tidsmässiga djupet. För närvarande kan anläggningar från bronsålder och fram till folkvandringstid beläggas. Men enstaka anläggningar har visat upp både äldre och yngre dateringar än så, dock ej i samma omfattning. Stolphålen kan tyda på att fasta bosättningar funnits i området.

FIGUR 5. Anläggningskarta, undersökningsområdet och anläggningarnas position.

Sammanfattning

Under tidsperioden 19–30 november 1989 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk undersökning inom kvarteret Valplatsen, totalt undersöktes ca 2 800 m². Undersökningen föranleddes av kommunens planer på nybyggnation inom området.

Tidigare arkeologiska undersökningar har visat att det i området finns ett större boplatsskomplex som i första hand utgörs av härdar från äldre järnåldern.

Inom det nu aktuella området påträffades 15 anläggningar varav 12 var härdar.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens tillstånd:	220-11107-98
Jönköpings läns museums dnr:	629/98
Beställare:	Tekniska kontoret, Jönköpings kommun
Rapportansvarig:	Susanne Haltiner Nordström
Fältansvarig:	Mikael Nordström
Fältpersonal:	Samuel Björklund, Anders Gutehall & Mikael Nordström
Teknisk inmätning:	Michael Gustavsson & Lars Åke Karlsson från Stadsbyggnadskontoret, Jönköpings kommun
Fältarbets tid:	1998-11-19–1998-11-30
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Jönköpings kommun
Socken:	Hakarps socken
Fastighetsbeteckning:	Valplatsen 4
Belägenhet:	Ekonomiska kartans blad 7e 1b
Koordinater:	x6407825 y1408000
Undersökningsyta:	2 800m ²
Fornlämningsnummer:	RAÄ 97
Fornlämningstyp:	Härdar
Tidsperiod:	Förrömersk/romersk järnålder
Negativ nr:	99/3:2349–99/3:2461

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor

- Haltiner Nordström, S. 1993. *Kv Valplatsen*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1993:17.
- Haltiner Nordström, S. 2007. *Härdar i kvarteret Positronen. Delundersökt boplatsskomplex lämnar väg för nybyggnation*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2007:07.
- Jansson, K. 1991. *Antikvarisk kontroll Kv Valplatsen och Kv Positronen*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1991:2.
- Jansson, K. 1992a. *Arkeologisk förundersökning Kv Valplatsen*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1992:6.
- Jansson, K. 1992b. *Arkeologisk undersökning Kv Elektronen*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1992:5.
- Jansson, K. 1992c. *Arkeologisk utredning Kv Valplatsen 5*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1992:9.
- Nordström, M. 1997. Eldhårdsgåtans lösning. *Småländska kulturbilder 1997*. Jönköping.
- Pagoldh, M. 1991. *Arkeologisk förundersökning inom Kv Valplatsen 5*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1991:31.

Otryckta källor

- Magnusson, G. 1970. *Rapport över arkeologisk undersökning 1969 av område med härdar, Parkskolan, stg 1208, Huskvarna stad, Småland*. Jönköpings läns museums arkiv.
- Varenius, L. 1988. *Arkeologisk undersökning i kv Elektronen, Hakarps socken, Huskvarna*. Jönköpings läns museums arkiv.

Arkiv

- Jönköpings läns museums arkiv. Jönköping.

Figurförteckning

Figur 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 7E 1b	4
Figur 2. Översiktsfoto	5
Figur 3. Schaktningsarbetet	6
Figur 4. Härden A4 efter snittning	7
Figur 5. Anläggningskarta	9

Anläggningslista

A1 Hård

Rektangulär med rundade ”gavlar”, 2,45x1,05 m stor i ytan och 0,10 m djup. I anl fanns ca 25 kg skärvad sten men nästan hela mängden låg i den norra halvan. En sot- och kollins, ca 0,01–0,025 m tjock, löpte genom hela anl.

Anl nedgrävd i gråmelerad sandig silt.

X6407833 Y1408015 Nivå 116,98/116,82

Prover: ¹⁴C; P1 & P2

A2 Hård

Rundad oval, 1,80x1,45 m stor i ytan och 0,16 m djup. I anl fanns ca 80 kg skärvad sten. Stenarna var kraftigt skörbrända och skärvade. Kompakt sot- och kollins i botten av anl.

Anl nedgrävd i gråmelerad sandig silt.

X6407833 Y1408013 Nivå 116,96/116,78

Prover: ¹⁴C; P3, P4 & P5. P5 analyserades (629/98:A2:P5): Ua-14520; 1995+/- 70 BP; 180 BC-210 AD (95 % sannolikhet)

A3 Hård

Rektangulär, 1,55x1,30 m stor i ytan och 0,15 m djup. I ytan låg ett gråsvart grusigt lager och i botten ett ca 0,02–0,05 m tjockt sot- och kollager. I anl fanns ca 40 kg skärvad sten.

Anl nedgrävd i rödbrun sandig silt.

X6407831 Y1408012 Nivå 117,05/116,90

Prover: ¹⁴C; P6

A4 Hård

Närmast rund, 0,70 m i diameter och 0,25 m djup. Övre delen bestod av en tät skärvstenspackning med fyllning av grus och i botten fanns ett ca 0,05–0,10 m tjockt sot- och kollager. I anl fanns ca 25 kg skärvad sten.

Anl nedgrävd i gulbrun sandig silt.

X6407832 Y1408009 Nivå 117,02/116,76

Prover: ¹⁴C; P7 & P8. P7 analyserades (629/98:A4:P7): Ua-14521; 1945+/- 70 BP; 100 BC-250 AD (95 % sannolikhet)

A5 Hård

Oval, 0,80x0,6 m stor i ytan och 0,10 m djup. Fyllningen bestod av svart sotig sandig silt och kol samt enstaka skörbrända stenar. I anl fanns ca 10 kg skärvad sten.

Anl nedgrävd i gul silt.

X6407829 Y1408008 Nivå 117,02/116,91

Prover: ¹⁴C; P9

A6 Hård

Oregelbunden, 1,70x0,90 m stor i ytan och 0,18 m djup. Anl var avsmalnande vid mitten. Nordöstra delens sot- och kollager är troligtvis ”utdraget” från den sydvästra, vilket hade ett kompakt kollager. I anl fanns ca 45 kg skärvad sten.

Anl nedgrävd i gulbrun sandig silt.

X6407831 Y1408004 Nivå 116,88/116,70

Prover: ¹⁴C; P10 & P11. P11 analyserades (629/98:A6:P11): Ua-14522; 2230+/- 65 BP; 400 -110 BC (95 % sannolikhet)

A7 Hårdrest

Närmast oval, 0,90x0,70 m stor i ytan och 0,12 m djup. Anl var nästa helt sönderplöjd, sot- och kollager, ca 0,02–0,04 m under enstaka stenar. I anl fanns ca 15 kg skärvad sten.

Anl nedgrävd i brun sandig silt.

X6407830 Y1408004 Nivå 116,95/116,82

Prover: ¹⁴C; P12

A8 Hård

Närmast rektangulär, 0,80x0,60 m stor i ytan och 0,08 m djup. I ytan låg spridda skärvade stenar och under dessa ett kollager. I anl fanns ca 15 kg skärvad sten. Anl var störd av djurgångar.

Anl nedgrävd i brun sandig silt.

X6407831 Y1407002 Nivå 116,82/116,64

Prover: ¹⁴C; P13 & P14

A9 Hårdrest

Rund, 0,70 m i diameter i ytan och 0,15 m djup. Sönderplöjd, tunt kollager ca 0,01–0,02 m tjockt med enstaka skörbrända stenar. I anl fanns ca 10 kg skärvad sten.

Anl nedgrävd i sandig silt.

X6407825 Y1407995 Nivå 116,40/116,23

Prover: -

A10 Hård

Närmast oval, 1,00x0,90 m stor i ytan och 0,12 m djup. Bestod av ett sot- och kollager, ca 0,02–0,05 m tjockt under enstaka stenar. I mitten av anl saknades kollagret. I anl fanns ca 20 kg skärvad sten.

Anl nedgrävd i siltig morän.

X6407827 Y1407993 Nivå 116,30/116,16

Prover: ¹⁴C; P14

A11 Skärvstenslager

Oregelbundet avlångt, ca 8x3 m stort i ytan och ca 0,5 m djup. Anl låg i äldre igenslammad bäckfåra och bestod av ca 400–500 kg skärvad sten. I lagrets östra del låg en senare anlagd hård (A12). Under anl vidtog grå/gråbrun sandig silt, ca 0,04 m tjockt, vilket utgjorde (naturligt) igenfyllnadsmaterial i den äldre bäckfåran. Under detta lager fanns gulbrun lera.

X6407828 Y1407998 Nivå 116,31/115,83

Prover: -

A12 Hård

Närmast rund, 1,20 m i diameter i ytan och 0,25 m djup. Bestod av ett siltigt sot- och kollager, ca 0,02–0,06 m tjockt under enstaka stenar. I anl fanns ca 20 kg skärvad sten.

Västra delen av anl låg i A11 och den östra delen i den äldre bäckfåran.

X6407 Y1407

Prover: ¹⁴C; P15

A13 Hårdrest

Rund, 0,70 m i diameter i ytan och 0,10 m djup. Sönderplöjd, tunt kollager ca 0,01–0,02 m tjockt med enstaka skörbrända stenar. I anl fanns ca 5 kg skärvad sten.

Anl nedgrävd i sandig silt.

X6407846 Y1408004 Nivå 116,22/116,10

Prover: -

A14 Nedgrävning

Rund, 0,30 m i diameter i ytan och 0,20 m djup med U-formad profil Fyllning av gråsvart sotig sand och fem stenar varav treskörbrända.

Anl nedgrävd i gråbrun sandig silt.

X6407841 Y1408005 Nivå 116,40/116,20

Prover: -

A15 Nedgrävning

Oval, 0,50x0,35 m stor i ytan och 0,08 m djup med flackt skålformad profil Fyllning av grå siltig sand med enstaka kolbitar i samt två stenar.

Anl nedgrävd i rödgrå melerad lerig silt.

X6407839 Y1408007 Nivå 116,37/116,26

Prover: -

ÅNGSTRÖMLABORATORIET
AVD FÖR JONFYSIK, ^{14}C -LAB
UPPSALA UNIVERSITET

Uppsala 1999-04-09

Mikael Nordström
Jönköpings läns museum
Box 2133
550 02 JÖNKÖPING

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Jönköpings län.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1% HCl tillsätts (6-8 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1% NaOH tillsätts (6-8 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

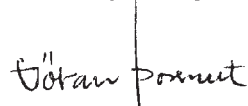
Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytiskreaktion.

I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

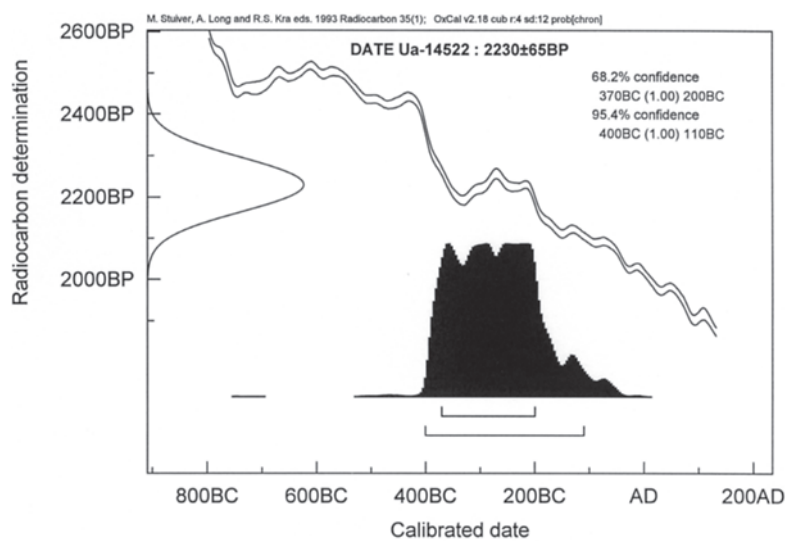
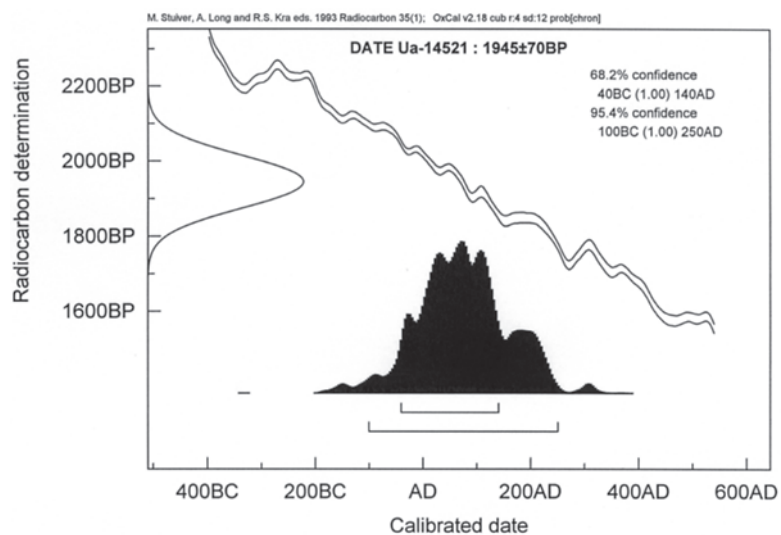
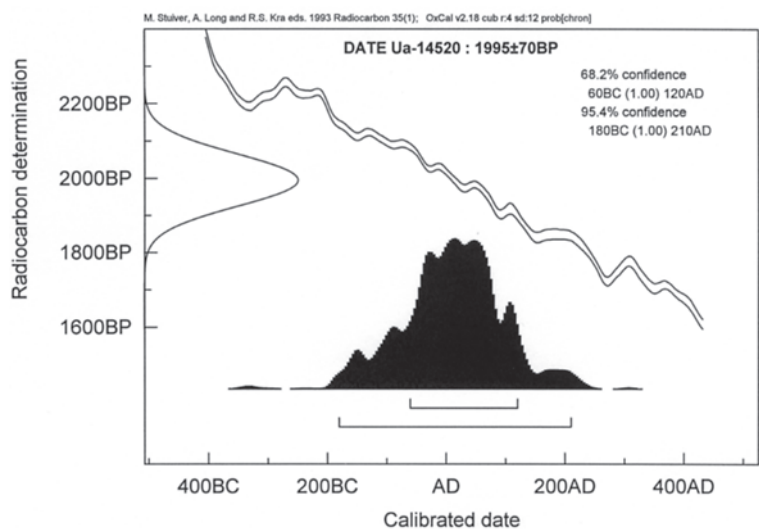
Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C} \text{ ‰ PDB}$	^{14}C ålder BP
Ua-14520	Valplatsen 4 - 629/98:A2:P5	-28.6	1 995 $\pm$ 70
Ua-14521	Valplatsen 4 - 629/98:A4:P7	-25.4	1 945 $\pm$ 70
Ua-14522	Valplatsen 4 - 629/98:A6:P11	-25.2	2 230 $\pm$ 65

Med vänlig hälsning

Göran Possnert / Maud Söderman

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax
Box 534	Lägerhyddsvägen 1	018-471 0000	018 555736
751 21 Uppsala	Uppsala	Direktval 471 3059	
		E-post: Goran.Possnert@material.uu.se	

Inför nybyggnation inom kvarteret Valplatsen i Huskvarna har arkeologer från Jönköpings läns museum undersökt förhistoriska lämningar i form av eldstäder och skärvtenslager. De visade sig vara från äldre järnålder och är troligtvis en del av ett större boplatsoområde som sedan tidigare är känt i området.